C. SĂTEANU

CARAGIALE IN ANECDOTĂ

LA A 25-a ANIVERSARE A MORȚII SALE

EDITURA „ADEVERUL", S. A.

www.dacoromanica.ro

C. SĂTEANU

CARAGIALE IN ANECDOTĂ

LA A 25-a ANIVERSARE A MORȚII SALE

EDITURA „ADEVERUL" S. A.

www.dacoromanica.ro

I. L. CARAGIALE

www.dacoromanica.ro

Născut la 29 Ianuarie 1853, în Mărgineni (Jud. Prahova) a făcut intrarea sa în „Junimea", cu ocaziunea aniversării din 1878, când a şi citit „O noapte furtunoasă", în mijlocul râsurilor generale ale societăţii. Autor şi de aforisme. June pesimist, sceptic şi cinic. Mort la Berlin, 9 Iunie 1912.

I. NEGRUZZI
(„Dicţionarul Junimii")

www.dacoromanica.ro

Ce l-a atras pe *Caragiale* în societatea „Junimii" ieşene, a fost desigur în primul rând ecoul străbătut în toată ţara, că această societate este eminamente literară, că membrii ei sunt într'adevăr personalităţi de largă civilizaţie şi că ceeace a caracterizat „Junimea" până la venirea sa, au fost discuţiile academice, libertatea şi respectul tuturor opiniunilor ca şi atmosfera spirituală care s'a menţinut atâta vreme.

Ca şi *Eminescu, Caragiale* s'a apropiat mai întâi de *I. Negruzzi,* cu care în colaborare a scris opereta naţională „Hatmanul Baltag", cu libretul muzicianului *Eduard Caudella.*[1])

Deşi în „Junimea" erau mai toţi corifeii literari, *Caragiale* a fost atras îndeosebi de *Eminescu,* în amintirea căruia a scris impresionanta sa „In Nirvana"; la isbucnirea catastrofalei nenorociri a genialului poet, aflând dureroasa veste, l'au podidit lacrimile,

www.dacoromanica.ro

în casa lui *Maiorescu,* precum notează însuşi marele critic în „Insemnările" sale tipărite postum.[2])

Cu toate că *Maiorescu* a fost acela care a precizat valoarea comediilor sale în „Critice", *Caragiale,* pe vremea „Junimii", se simţia mult mai ataşat de *P. P. Carp,* — desigur pentru că acesta cultiva cu predilecţie zeflemelele şi cuvintele de spirit şi poate şi pentru faptul că vedea într'însul şi pe omul politic superior.

In „Junimea" *Caragiale* — şi lucrul este foarte interesant de amintit — era mai aproape de *Eminescu,* de *Panu,* de *Missir,* decât de *Ion Creangă,* despre care n'a scris şi n'a pomenit niciodată nimic. Faptul acesta este chiar foarte curios, când ştim mai ales că *I. L. Caragiale* era un mare meşter şlefuitor al cuvântului şi al stilului, cum a fost şi *Creangă,* deşi marele ţăran din Humuleşti scria mult mai uşor şi mai puţin chinuit decât *Caragiale.*

* * *

Intre prietenii pe care şi-a apropiat în „Junimea" din Iaşi, a fost şi profesorul universitar *Petre Missir.* De dragul acestuia, se abătea adesea *Caragiale* la Iaşi, căutându-l

www.dacoromanica.ro

spre a sta în tovărăşia lui. Sunt cunoscute rimele glumeţe, ce i le-a adresat lui *Missir:*

Missiraş,
Sunt la Iaşi.
Sou la Ieşi.
Dacă ieşi
Dela slujbă,
Vin la Cujbă.
Al matale,
Caragiale.

O scurtă paranteză, pentru a mai vorbi relativ la *Missir.*

Deşi *P. Missir* a fost cunoscut mai mult ca adept al lui *P. P. Carp,* deci ca junimist politic, el a intrat în „Junimea" atras de *Maiorescu,* a cărui înaltă autoritate culturală, a apărat-o prin scrieri literare, polemizând din acest punct de vedere cu critica lui *Gherea.*

Cu alte cuvinte, din punct de vedere cultural, *P. Missir,* care a redactat la Iaşi ziarul politico-junimist „Era Nouă", susţinând politica lui *P. P. Carp,* — el, *P. Missir,* a pledat cu mult succes şi pentru „Direcţia nouă" a lui *Maiorescu.*

In al doilea volum din publicaţia sa „Literatură şi Ştiinţă" (1894), *Gherea* în articolul său intitulat „Polemice", răspunzând lui *P. Missir,* recunoaşte seriozitatea cu care

www.dacoromanica.ro

a susţinut teoriile critice şi estetice ale lui *Maiorescu*, obiectându-i din punctul său de vedere, argumentele artei sociale, pe care o opunea artei pentru artă.

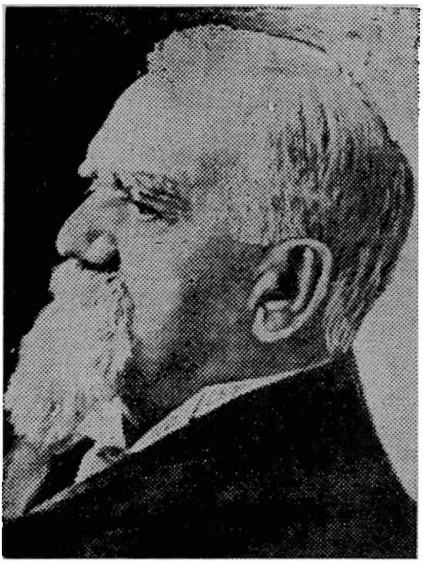

TITU MAIORESCU

Această discuţiune literară, între teoreticianul artei tendenţioase, şi *P. Missir*, se încadrează în mult discutata polemică ce a urmat la acea epocă, în jurul celor două chestiuni: arta pentru artă şi arta tendenţioasă.

Petre Missir, a intrat în polemică cu *Ghe-*

www.dacoromanica.ro

rea, în jurul căruia se adunaseră atunci unii dintre scriitorii cei mai talentaţi ai „Convorbirilor Literare", afirmând că în cele din urmă, *Gherea* nu va rămânea decât numai cu scriitorii social democraţi.

* * *

„Junimea" a avut desigur o puternică înrâurire asupra lui *Caragiale* — în anii tineri. Deaceia, se găsesc în opera sa din tinereţe, câteva reminiscenţe junimiste, ba am putea spune, că se găsesc chiar câteva elemente junimiste.

Scepticismul lui *Caragiale*: „Nirvana" se datoreşte desigur influenţei discuţiunilor budhiste ce s'au făcut în „Junimea" — mai ales de către *V. Pogor*, care sufleteşte şi spiritualmente, susţinea această filozofie. Acest scepticism, i-l atribue şi *I. Negruzzi* în catalogul său junimist. în care l-a trecut pe *Caragiale* „June sceptic".

Depe urma ironiilor lui *P. Missir* şi a deselor conversaţiuni avute cu el, *Caragiale* a utilizat în celebra sa „Scrisoare pierdută", cunoscuta frază a lui Farfuride: „La 12 trecute fix, am, n'am treabă, merg la tribunal"! Această frază ar fi una din glumele lui *Petre Missir*.

Participând la discuţiunea unor probleme

www.dacoromanica.ro

sociale desbătute în „Junimea", cu privire la starea economică şi la ridicarea nivelului comercial, *Caragiale* s'a ales cu următoarea reminiscenţă, pe care a trecut-o în seama lui Caţavencu „Vrem şi noi faliţii noştrii!"; tot aşa precum depe urma unor comentarii pe care junimiştii politici le-au făcut în jurul unor alegeri, *Caragiale* a zeflemisit în „Scrisoarea pierdută" în chip admirabil, moravurile electorale depe vremea colegiilor cenzitare.

Expresia caracteristică de „belfer" cu care au fost porecliţi unii membrii ai profesorimii ieşene, este deasemenea o reminiscenţă junimistă, care se întâlneşte în opera lui *I. L. Caragiale.*

Se ştie că în „Scrisoarea pierdută" este o scenă în care cetăţeanul turmentat vorbeşte de societatea „ciclopedică, cooperativă". Aceste expresii figurează şi pe una din invitaţiile trimise de *Iacob Negruzzi* la un banchet aniversar[3]) al societăţii, cuvinte aidoma utilizate şi de *Caragiale* pentru eroul său din amintita comedie.

Insfârşit, amintim pe *Caracudi* — unul dintre eroii zugrăviţi de *Caragiale* în schiţele sale, nume care aminteşte direct, faimoasa „caracudă" din „Junimea".

Aceste, — şi poate vor mai fi şi altele —

www.dacoromanica.ro

sunt reminiscenţele junimiste din opera lui *Caragiale*.

* * *

Se ştie că *I. L. Caragiale* era mai satisfăcut de reprezentarea comediilor sale la Iaşi, decât în altă parte. „Scrisoarea pierdută“ a avut în teatrul ieşan interpreţi care i-au făcut celebritatea. Mulţi îşi vor aminti de actorul din şcoala lui *Matei Millo - Mihai Arceleanu*, care a creiat inimitabil pe Zaharia Trahanache; pe *Dim. Constantinescu*, care a creiat rolul prefectului Tipatescu; pe *C. Ionescu*, creatorul lui Caţavencu; *Dimitrie Pruteanu*, care a creiat rolul ipistatului Ghiţă Pristanda; *C. Mămuleanu*,[4]) creatorul lui Agamiţă Dandanache; *Mihai Popovici* şi ulterior *Mircea Pella*, creatorii lui Farfuride; *Verona Cuzinschi*, creatoarea rolului feminin Cucoana Zoiţica, etc. etc.

Această echipă artistică a întruchipat atât de viu tipurile lui *Caragiale*, încât autorul nu numai că era satisfăcut de modul cum i se juca piesa la Iaşi, dar mulţi dintre ieşeni căutau să identifice pe eroii lui *Caragiale*, cu anumite figuri din societatea ieşană.

Faptul acesta însă, nu s'a petrecut numai la Iaşi, ci şi la Bucureşti sau în alte oraşe din ţară, unde i s'a reprezentat comedia.

www.dacoromanica.ro

Astfel, pe când *Caragiale* funcţiona ca profesor la Piatra Neamţ, unde o echipă bună de artişti a reprezentat această comedie, publicul a identificat pe unii eroi din „O scrisoare pierdută", cu anumite persoane din oraş. Mai mult decât atât, un cronicar din Piatra Neamţ, *D. Hogea*, care a scris între altele şi câteva frumoase evocări în amintirea lui *G. Panu* şi a cabanei sale de pe Durău — relatează următoarele:

„Amintesc apoi că după câţiva ani când au apărut pe scena Teatrului Naţional nemuritoarele sale capo-d'opere, „Noaptea furtunoasă" şi „Scrisoarea pierdută", mulţi au crezut că această din urmă piesă, a fost inspirată de moravurile şi viaţa politică a oraşului nostru, din care şi-ar fi ales tipurile şi personagiile nepieritoare rivalizând doar, cu acele din epoca şi teatrul lui *Molière*. Dar acea părere, s'a dovedit neîntemeiată. In această chestie, atât eu, cât şi mulţi prieteni, am avut dese ori ocazie a discuta şi întrebându-l a ne lămuri, *Caragiale* ne-a spus întotdeauna: „Se poate foarte bine ca „O scrisoare pierdută", să fie icoana fidelă a moravurilor politice din Piatra Neamţ, ca şi a oricărui alt oraş de provincie; dar că nu s'a inspirat şi mai ales n'a vizat anumite personagii de aici; căci, adăuga el, în materie de artă, plăsmuirea personagiilor, este o creaţiune datorită exclusiv imaginaţiunii personalităţii şi talentului autorului, care le poate găsi în orice mediu, studiat adânc; destul numai, ca ele să aibă viaţă şi să reprezinte realitatea" [5])

www.dacoromanica.ro

S'a afirmat cândva de unii critici, că odată cu dispariţia colegiilor cenzitare, dispărând şi vechile moravuri electorale, va dispare implicit şi actualitatea comediei lui *Caragiale*, care în acest caz, va deveni un autor demodat.

Din nefericire, moravurile biciuite de el, încă n'au dispărut şi *Caragiale* nu e demodat, după cum nu e demodat în teatru, nici *Molière*, iar faptul că şi la Iaşi şi la Bucureşti şi la Piatra Neamţ şi în orişicare parte a ţării, publicul a crezut că autorul „Scrisorii pierdute" a vizat anumite tipuri reale din societate, arată măsura în care *Caragiale*, a izbutit să insufle putere de viaţă, tragicomicilor săi eroi.

OPUL ŞI DOPUL

Celebru pe întreaga ţară cu succesele pe care le-a obţinut cu comediile sale, fiind trecut prin toată ierarhia technică a teatrului, căci a fost rând pe rând, cum spunea într'un răvaş adresat marelui actor craiovean *Ion Anestin*, „sufleor, director de teatru şi fabricant de roluri", *Caragiale* primi într'un rând vizita unui tânăr autor dramatic care venise la dânsul, instanţă superioară în ma-

www.dacoromanica.ro

terie, să-i cetească o tragedie... numai în cinci acte şi toată în versuri.

Cum tânărul autor se află în bune raporturi amicale cu *Caragiale*, el aduse cu dânsul şi câteva sticle înfundate cu vin bun, spre a-l antrena în timpul lecturei. La fiece act el deschidea câte o sticlă cinstindu-l pe *Caragiale*, care se delecta nu cu versurile tragediei, ci cu veritabilul nectar.

Când poetul-tragedian, sufocat de lectura propriilor sale tirade, era gata s'o i-a razna cu actul al cincilea, *Caragiale* îl ôprî:

— Măi, înteresant vin mai ai?

— Mai am o singură sticlă!

— Ad'o încoace! Scoate dopul şi lasă dracului opul, că-mi strici toată dispoziţia!

Anecdota, absolut autentică, nu spune care a fost soarta tragediei.

DOUĂ ŞARADE

Foarte migălos, precaut de atent şi uneori prea îngrijorat, când era vorba de punctuaţii în scrisul său, *Caragiale* a telegrafiat dela Berlin la Iaşi ziarului „Opinia" indicând într'o lungă telegramă unde să i se pună anumite virgule.

In această privinţă este demnă de reţinut o scrisoare pe care *Caragiale* a trimis-o lui *Iacob Negruzzi* — tot în materie de vir-

www.dacoromanica.ro

gule. In această scrisoare el pune următoarele şarade:

— Care este culmea greşelei de punctuaţie?

Şi a răspuns tot el:

— Să treci o gârlă pe virgule în loc s'o treci pe *punte...*

Şi fiindcă e vorba de şaradele lui *Caragiale*, încă una, tot de-a lui:

— Ce deosebire este între *d-rul Kremnitz* [1] şi o sofa?

Cum nimenea nu ştia s'o deslege, *Caragiale* răspunse:

— Nici una, sofaua este un *pat olog*, şi d-rul deasemenea.

PROFESOR

Fostul sufleur, fostul funcţionar al R. M. S.-ului, fostul director al Teatrului Naţional, fostul agent de asigurare al societăţii „Naţionala", fostul berar din Piaţa Teatrului (Bucureşti) şi fostul preşedinte de onoare al chelnerilor, *Caragiale*, între alte multe profesiuni, a exercitat şi pe aceia de profesor de Istorie al liceului „Sf. Gheorghe" din Bucureşti.

Făcând într'o zi o lecţie de Istorie şi prezentând şcolarilor săi pe Mihai Viteazul, *Caragiale* observă că unul dintre elevi se uita mereu pe fereastră, dus cu gândul aiurea şi fără nici o atenţie pentru explicaţia sa.

www.dacoromanica.ro

— Bine măi băiete, îi zise *Caragiale*, eu vorbesc de aproape un ceas şi ţie nici nu-ţi pasă! Spune, încotro te uiţi şi la ce te gândeşti?

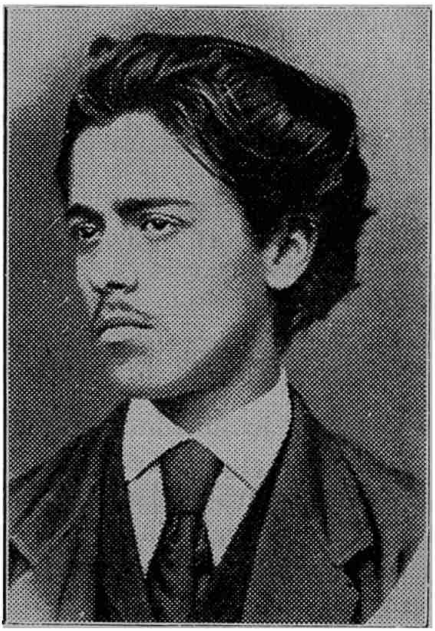

I. L. CARAGIALE, TÂNĂR

— Ascultam merloiul din pom! răspunse elevul sincer, dar destul de emoţionat.

Caragiale tăcu o clipă, fixă pe băiet şi îşi continuă apoi cursul de istorie. Elevul însă nu-şi lua ochii dela fereastră. Explicând

www.dacoromanica.ro

mereu şi observând că elevul continuă a a privi pe fereastră cu încordată atenţiune, *Caragiale* îşi întrerupse explicaţia şi apropiindu-se de elev îi zise:

— Măi băiete, ştii una: haidem în grădină cu toţii să ascultăm merloiul din pom, ş'om vorbi despre Mihai Viteazul lecţia viitoare.

Ceiace şi făcu cu întreaga clasă — şi ceiace aminteşte minunata pedagogie a lui *Ion Creangă*.

CARAGIALE ŞI TELEOR

Pe când dirija a doua serie din vestitul său „*Moftul Român*", *Caragiale* avea între colabori şi pe scriitorul *Dumitru Teleor* cunoscut în cercurile literare sub numele de „Ţaţa".

Intr'un rând, întâmplându-se amândoi la un păhărel de vin şi fiind amândoi lefteri de tot, *Caragiale* care era prea vorbăreţ faţă de prea tăcutul *Teleor*, ceru băiatului din prăvălie în ton răspicat:

Ia mai adă un ulcior,
Că plăteşte... Teleor!

Cum nici *Teleor* nu prea avea putere de plată, a dat şi el o replică destul de gravă!

Teleor *n'are parale*
Dar plăteste Caragiale!

www.dacoromanica.ro

Istoria nu spune cine a plătit şi mai cu seamă cât s'a plătit!

CARP ŞI CARAGIALE

După ultima sa piesă, comedia „O soacră", *Caragiale* n'a mai scris nimic pentru teatru — afară de schiţele teatrale din volumul „Momente" pe care *Ionel Teodoreanu*, pe când funcţiona ca director al Teatrului Naţional din Iaşi, — le-a reprezentat în coloritul necesar şi cu interpretarea celor mai buni artişti ieşeni.

Cum toţi admiratorii lui *Caragiale* aşteptau ca el să mai dea ceva pentru teatru, — într'o zi *P. P. Carp* care aprecia foarte mult pe maestrul satirii române, îl apostrofă, mai în şagă, mai în serios:

— Bine măi Iancule, rău te-ai mai leneviţ, nu mai scrii nimic...

— Ba scriu, Coane Petrache!

— Nu vorbesc de *mofturile* tale, ci vreo piesă bună, că n'ai mai scris de ani de zile.

Caragiale dădu şefului junimiştilor politici următoarea replică sarcastică:

— Ştii una, coane Petrache? Stai D-ta doi, trei ani la guvern şi voi scrie şi eu atunci în tihnă o piesă în două-trei acte.

Ironia lui *Caragiale* era destul de tăioasă

www.dacoromanica.ro

ştiut fiind că *Petre Carp* nu guverna prea mult...

Intre *Caragiale* şi *Delavrancea* a existat o trainică prietenie cum rar se întâmplă la două talente mari, care dacă glumeau reciproc pe socoteala lor, nu se invidiau şi nu se urau.

Cciace nu i-a împiedicat însă ca să se certe deabinelea de câte ori se încăierau în... discuţii, chit că a doua zi să se caute iar unul pe altul.

Caragiale mai cu seamă avea obiceiul să-şi tachineze prietenul. Aşa într'un rând *Caragiale*, care nu mai dăruise nimic scenei româneşti, văzând că *Delavrancea* scrie piese clasice, îmbogăţind repertoriul teatrului românesc, îi zise cu ironie:

— Bine, măi Barbule ce eşti tu: autor dramatic sau astrolog? Ce fel de piese teatrale or fi fiind *Luceafărul, Apus de Soare, Viforul?* Asta-i curată astrologie![8])

La care *Delavrancea* n'a mai răspuns nimic şi fireşte că nici nu s'a supărat ştiind bine că marele său prieten apreciază în fond valoarea trilogiei sale dramatice.

DEPUTĂŢIA LUI CARAGIALE

Se ştie că toată viaţa *Caragiale* a stat retras din viaţa politică, deşi în tinereţe a

www.dacoromanica.ro

lucrat ca şi *Eminescu* la conservator-junimistul cotidian al lui *Maiorescu* şi *Lascar Catargiu*, „Timpul".

Caragiale, care a ironizat politica şi moravurile ei, — n'o putea iubi; ea nu-l putea atrage şi nu l-a atras decât ca un motiv pentru creaţiunile sale literare.

Totuşi *Caragiale* s'a înregimentat cândva într'un partid politic. L'a captivat (adevărată captivitate), *Take Ionescu*, când a înfiinţat partidul conservator-democrat. Conservator din fire era *Caragiale*, democrat convins aşişderea, căci extrema lui sociabilitate şi comunicativitate au rămas legendare, aşa că nu i-a fost greu lui *Take Ionescu*, pe care maestrul îl adora într'adevăr, — să-l aducă în noul său partid. Ba şi mai mult, să-l facă pe *Caragiale* să ia cuvântul la întrunirile publice organizate în ţară, la care *Take Ionescu* îşi anunţa programul partidului.

Numele lui *Caragiale* tipărit pe afişele care chemau pe cetăţeni la aceste întruniri, era într'adevăr un număr de mare atracţie. La Iaşi şi la Bucureşti. unde a cuvântat, cu darul său minunat de a rosti cuvintele, sălile gemeau de lume. Pentru întâia oară adorabilul şi deliciosul „causeur", apărea în mijlocul mulţimii, ca orator.

Dar valvârtejul politic a decepţionat re-

www.dacoromanica.ro

pede pe marele literat. După turneul politic ce l-a făcut prin ţară, strâmtorat fiind la acea vreme, *Caragiale* a cerut şefului să-i fixeze candidatura, că doară se va alege deputat.

Evident, *Take Ionescu* nu l-a refuzat. Dar aducând chestiunea în comitetul partidului, onorabilul comitet a respins propunerea pe motiv că „*Caragiale*" nu inspiră încredere"- încredere politică, bine înţeles, fiindcă, obiecta comitetul, *Caragiale* nu era destul de serios!...

I-a fost probabil teamă onoratului comitet — de multă vreme defunct! — ca pretendentul la deputaţie să nu-l eternizeze în vreo operă satirică!...

MELOMAN

In anii pe care i-a petrecut în Willmersdorful Berlinului, fugind din ţară dar purtându-i dorul, *Caragiale* n'avea mai mare plăcere şi zi mai bucuroasă decât atuncia când îl vizitau compatrioţii prieteni sau cunoscuţi, în trecere prin capitala Germaniei.

Intr'un rând, *Caragiale* primi vizita defunctului istoric *Vasile Pârvan* care era însoţit de *Simionescu Râmniceanu* şi *Traian Bratu*, acesta din urmă actual rector al Universităţii ieşene. Revederea fu cu atât mai cor-

www.dacoromanica.ro

diată cu cât vizita era cu totul neașteptată. Firește, tustrei au fost reținuți la masă și întreținuți de admirabila vervă a lui Caragiale.

Și pentruca plăcerea să fie desăvârșită, spre seară *Caragiale* își invită prietenii la un concert.

In locul savuroaselor conversații cu care-i animase autorul „Scrisorii pierdute", cei trei vizitatori savurau două ore de muzică divină: *Beethoven.* In tot timpul concertului, *Caragiale* era absorbit, transportat — și nu-și mai dădea seama că stă alături de amicii săi.

Abia la plecare, el își reveni în fire și adresându-se tovarășilor săi. zise cu ton îndurerat:

— Măi, eu am fost un om fără noroc! Până și cariera în viață mi-am gresit-o, făcându-mă... scriitor!

Și când își văzu prietenii că fac ochii mari și-l privesc nedumeriți:

— Da, căci eu sunt o fire foarte sensibilă la muzică... Trebuia să mă fac muzician [9]).

* * *

Intr'adevăr....

Meloman rafinat, *Caragiale* avea mari dispoziții și aptitudini pentru muzică. Au-

www.dacoromanica.ro

zul său era de o rară fineţă. Poate deaceia îl supăra rostirea lipsită de vocalitate şi punctuaţie şi desigur aşa se explică muzicalitatea causeriilor sale, deoarece atunci când se antrena în coversaţii, nu mai ascultai simple replici, ci adevărate expuneri, cu atât mai sugestive, cn cât erau pe lângă improvizate, extrem de armonioase.

Dar, revenind la sensibilitatea muzicală a lui *Caragiale*, isvorul de bunătate a sufletului său, se ştie că el ştia să fredoneze matematic, exact, pasaj cu pasaj, frază cu frază, simfoniile lui *Beethoven* sau alte opere ale maritor muzicieni. Asta nu-l împiedica însă să nu savureze şi muzica naţiunii sale, cântecele populare ale ţărănimii,

Intr'un rând, cum narează şi *Ana Conta-Kernbach*, în impresiile ei — *Caragiale* a exclamat:

—„Ce n'aş da să ştiu şi eu a cânta barem din trişcă"!

—„Şi ce ai fi compus"? îl întreabă defuncta scriitoare.

—„Mare lucru, poate nu; aşi fi umplut însă lumea cu marşuri, da ştii, marşuri să scoale universul, să-l ridice în sus!" [10]).

* * *

In casa sa din Bucureşti, dimineaţa la

www.dacoromanica.ro

cafea: *Caragiale* e supărat că cornurile aduse de slujnică, nu sunt destul de proaspete. Fără să-şi manifesteze nemulţumirea, îşi ia pălăria şi plecând, zise celor din casă:

— Mă duc să aduc eu nişte cornuri bune!

Toţi aşteaptă cu cafeaua. Dar trece o oră, două, trei, *Caragiale* nu se mai întoarce. Cei din casă, îngrijoraţi, se gândeau la vreo încurcătură cu unul sau mai mulţi prieteni, sau, ferit-a Sfântul, la vreun accident!

Spre seară lucrurile se lămuresc prin următoarea telegramă expediată a lor săi, din gară:

„Sunt în Leipzig pentru două zile. Veniţi şi voi cu cel dintâi tren, diseară este concert sifonic".

Şi *Ana Conta-Kernbach* care notează întâmplarea de necrezut adaogă:

„Cât ai bate din palme, bagajele sunt gata, — trebuie luat cel dintâi tren! — şi toată lumea pleacă spre concertul simfonic dela Leipzig".

SENTIMENTALISMUL LUI CARAGIALE

Ca şi *Eminescu* şi *Creangă*, *Caragiale* se menţine în actualitate. *Eminescu* radiază mereu cugetarea şi simţirea, *Creangă* graiul neaoş românesc şi *Caragiale* specificul şi

www.dacoromanica.ro

particularităţile poporului (în special amic al burghezimii dela oraşe).

Caragiale este apreciat şi iubit pentru satira sa ascuţită şi fără egal în literatura naţională, ca şi pentru verva lui inepuizabilă; dar puţini au observat în viaţa şi opera lui că este un sensibil temperamentual. I se cunosc glumele şi ironiile. Dar cei mai apropiaţi de dânsul, în strictă intimitate, au fost impresionaţi adesea de marea lui sensibilitate. Deaceia îl vom prezenta pe *Caragiale*, aci, în propriile sale anecdote, de nuanţe ironice sau duioase.

Prin anul 1890, Bucureştiul era bântuit de epidemia holerei. De felul său *Caragiale* din acest punct de vedere era un fricos. Se temea şi el să nu cadă victimă acestui înfiorătorul flagel. Iar *Costache Bacalbaşa*, istoriseşte în reminiscenţele sale consacrate marelui satiric, că într'o seară din vara acelui an, trecând prin dreptul hotelului Union împreună cu *Caragiale*, a văzut pela miezul nopţii scoţându-se din hotel un pasager care murise.

Caragiale văzând această dureroasă scenă nocturnă a isbucnit într'un plâns amar rugând pe *Bacalbaşa* să-l conducă acasă... [11]).

O altă scenă impresionantă a fost aceea când, în casa lui *Maiorescu* criticul „Junimii" i-a comunicat că *Eminescu* înnebu-

www.dacoromanica.ro

nind a fost dus la casa de sănătate a doctorului Şuţu. Aflând dureroasa veste — notează însuşi *Maioresxu* în notele sale rămase postump — marele satiric şi dramaturg a început să plângă dureros...

DUREREA OMENIREI

Prieten nedespărţit al lui *Gherea* (şi pe vremuri birtaş şi berar ca şi acesta) *Caragiale* număra între amicii săi pe scriitorii vechei mişcări socialiste. Discutând cu aceştia despre ideile generoase care au frământat tinerimea cultă de odinioară, *Caragiale* isbucni deodată:

— Voi socialiştii sunteţi numai oamenii frazelor... Numai atunci când veţi suferi ca Hristos şi veţi răbda ca să vi se ţintuiască palma în cuie, numai atuncia durerea voastră va fi sinceră".

OM FĂRĂ NOROC

Intr'o zi, în tovărăşia lui *Vlahuţă*, *Caragiale* se opri în faţa unui negustor de fructe ca să cumpere amândoi câte o portocală.

Vlahuţă nimeri una coaptă şi dulce, iar *Caragiale* cu totul una acră şi seacă. Negustorul, vrând să-i aleagă alta mai bună, *Caragiale* îi zise în ton melancolic:

www.dacoromanica.ro

— Nu eşti d-ta de vină, căci aşa e norocul meu! Pe ce pun mâna se usucă sau se vestejeşte. Sunt fiul ghinionului.

Iar cu privire la lipsa lui de noroc:

Fiind într'o mare strâmtoare bănească,

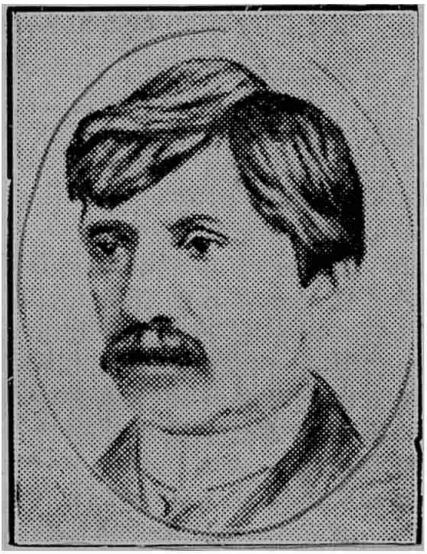

AL. VLAHUŢĂ

Caragiale fu întâmpinat la un aperitiv de către un necunoscut care îi vorbea în ton foarte prietenos, tutuindu-l. Era desigur unul dintre atâţia cu care legase cunoştinţă, dar de care nu-şi mai putea aduce aminte.

Din vorbă în vorbă cunoştinţa se reînoi

www.dacoromanica.ro

între ei, necunoscutul plătind toată consumaţia şi conducându-l pe *Caragiale* până spre casă. La despărţire, văzând atâta frăţească prietenie din partea necunoscutului, *Caragiale* îi ceru să-i pea ceva bani cu împrumut.

— Cam câţi îţi trebue, cucoane Iancule?

— Cât de mult, că nu-mi strică! răspunse *Caragiale*.

— Atunci te rog cucoane Iancule, vino mâine la mine acasă în strada cutare, numărul cutare, după prânz şi-ţi voi da banii, căci nu-i am cu mine:

A doua zi *Caragiale* luă o birjă şi se duse drept la domiciliul indicat, dar când se opri văzu poarta cernită. Rămase contrariat şi văzând pe gardist îi ceru lămuriri; acesta îi răspunse că persoana pe care o caută murise subit de cord în timpul nopţii.

Inapoindu-se spre casă *Caragiale* ofta pe când urca în birje:

— Aşa sunt eu născut... om fără noroc!

CUVÂNTUL ŞI STILUL

Intr'un cerc de scriitori şi ziarişti, discutând cu poetul *Mircea Rădulescu*, *Caragiale* defini rostul adânc al cuvântului:

www.dacoromanica.ro

„Cuvântul poate avea un singur loc într'o frază. Şi dacă n'ai ştiut să-l pui la locul lui, întreaga frază se năruie, ca o clădire în care un singur bloc de piatră a fost aşezat greşit. Ca să ştii să-l aşezi trebuie să cunoşti meşteşugul, trebuie să-l înveţi, căci în toate meseriile trebue să începi a fi ucenic, iar nu să încerci să fii deodată maestru.

„In literatura noastră de astăzi se calcă acest principiu fundamental şi deaceia stăm rău. La noi e destul ca cineva să ştie alfabetul pentruca să se creadă desăvârşit, să nu mai înveţe nimic şi să înceapă a face literatură".

* * *

Caragiale scria foarte greu, lucru pe care l-a confirmat şi fiul său *Luca,* atunci când ne-a arătat că nuvela „Kir Ianulea" *Caragiale* a scris-o în două nopţi dearândul şi a stilizat-o timp de două săptămâni pentru a-i stabili forma definitivă.

In această privinţă profesorul şi scriitorul *Paul Bujor* din Iaşi mi-a povestit următoarea destăinuire pe care i-a făcut-o *Caragiale:*

—„Măi Bujor, eu când scriu aşi vrea să nu mă vadă nimeni, nici chiar ai mei din casă, căci am o adevărată jenă, am senzaţia că săvârşesc ceva urât şi în orice caz în totul lipsit de estetică".

www.dacoromanica.ro

Caragiale, care scria şi versuri a făcut cândva următoarea definiţie asupra poeziei:

„Poezia trebuie să fie ca plăcerea senzuală. Cum i-ai simţit primul fior, să te cuprindă în mrejele ei puternice, să te ia ca un val, să te ridice la înălţimi ameţitoare şi să doreşti ca clipa aceea de înălţare să dăinuiască veşnic".

Şi recitind această strofă din *Coşbuc:*

Departe de strâmbele maluri
Corabia'n goană trecea
Cântau despicatele valuri
Cântau şi matrozii pe ea,

Caragiale îşi prinse capul în mâini şi cu ochii înlăcrămaţi zise amicilor care-l sorbeau:

— „De câte ori citesc poezia asta nu ştiu ce mă cuprinde că-mi vine să plâng... Simţiţi voi câtă artă, câtă simţire e în aceste versuri?"

DESPRE PRESĂ

Caragiale între gazetari, despre presă:

„E un meşteşug greu gazetăria. Intrebaţimă pe mine, să vă spun eu cât e de grea această meserie. Ca să luminezi pe oameni trebue să fii tu mai întâi luminat: să cunoşti multe, să cugeţi profund, să cerni, să selecţionezi şi să dai publicului gând bun în fraze bune. Aşa trebuie să fie gazetăria. Am voit

www.dacoromanica.ro

şi eu să fac o astfel de gazetărie, dar nu s'a putut. Am cerut concurs ca să înfiinţez un ziar la Bucureşti şi nimeni nu m'a ascultat şi cred, sunt convins, că a fost o pagubă. Cinste şi gramatică sunt cele două condiţii esenţiale ale unei prese bune. Sunt bune şi ideile... dar nu sunt obligatorii!

Cinste şi gramatică sunt condiţiile esenţiale!"

DIN 1907

Tristele evenimente din primăvara anului 1907 l-au îndurerat pe marele scriitor, care în această privinţă a scris cunoscuta broşură „Din primăvară până în toamnă", dar tot la acea epocă *Caragiale* a publicat următoarele stihuri intitulate

LITANIE

Pentru sfârşitul lumii
Trageţi clopotele!
Trageţi clopotele
Faceţi zi şi noapte rugăciuni!.
Scoateţi moaşte şi icoane
făcătoare de minuni-
Trageţi clopotele!
E sfârşitul lumii!
Ceasul judecăţii a sunat.
Sfinte aşezăminte
din adânc s'au clătinat.
Trageţi clopotele!

www.dacoromanica.ro

Stă gheena gata..
Iadul toate cângile şi-a'ntins:
Clocoteşte smoala neagră
pe jăratecul încins.
Trageţi clopotele!
Ardeţi ceară şi tămâie,
Ridicaţi la cer litanii;
Toţi cu frunţile în ţărână
bateţi sute de metanii!
Trageţi clopotele!
Suflă duhul diavolului
Molipsind pe mari şi mici:
Antichrist străbate lumea
Cu oştiri de eretici!
Trageţi clopotele!
Ocoliţi-l
Şi huliţi-l!
Toţi cu groază şi din toată inima
Imbătaţi-l,
Blestemaţi-l
Să fie anaftema!
Şi scrâşniţi, şi'n piept vă bateţi
pravoslavnici mici şi mari!
Trageţi clopotele,
Trageţi clopotele clopotari!
Maica Domnului slăvită
Ce ai născut pe Nefăcut
Apără-ne
Apără-ne!
Apără-ne de ispita
Fiului lui Belzebut.

Tot din timpul răscoalelor datează următoarea definiţie consacrată în versul tragicomic.

www.dacoromanica.ro

SEMNUL

Din toate câte sunt pe lume
Nu-i una fără semn anume:
După miros cunoşti o floare;
Cunoşti un fruct după savoare,
Un geniu după o gândire
Şi steaua după o sclipire;
Pe-un om de duh, pe cum priveşte
Şi pe neghiob pe cât vorbeşte;
Cunoşti o pasăre pe glas,
Copoiul de vânat pe nas;
Un câine ori un om turbat
Pe bale şi lătrat
Cunoşti o fiară
După ghiară;
După un fluier pe mierloi
După mai multe pe... ciocoi!

Versuri de felul acesta, cu tâlc politic, *Caragiale* a scris mai în şagă, mai în serios. Unele din ele s'au ridicat la înălţimea unor apologuri, cum au fost cele semnate „Un mare anonim" şi din cari unele au decernat neîntrecutului dramaturg şi marelui nuvelist *Caragiale* şi titlul de fabulist, alături de nemuritorii clasici ai acestui gen în limba românească.

LA ATENEU...

Intre vechii noştri atheneişti care au conferenţiat la Ateneul Român din Capitală, a fost şi *Alexandru Şonţu*.

Poet, prozator, cronicar literar şi artistic,

www.dacoromanica.ro

Al. Şonţu a conferenţiat într'un rând, vorbind despre starea mizeră a scriitorilor noştri, de odinioară, cari nu erau încurajaţi de public şi ale căror producţiuni nu aveau nici o căutare. Era, desigur, un adevăr... Trist, dar totuşi adevărat.

Caragiale — care împreună cu *Vlăhuţă* şi *Delavrancea* erau în sală — s'a simţit oarecum jignit şi... când *Şonţu* fu aplaudat de asistenţă, la încheerea cuvântării sale, el s'a repezit la tribună şi a cerut cuvântul.

Evident că l-a obţinut — căci n'a avut cine să i-l dea!

Caragiale, într'o spirituală causerie de zece minute, a arătat că nicăeri ca în ţara noastră scriitorii n'au o situaţie mai înfloritoare şi mai privilegiată, că va face ca toţi copiii săi să adopte meseria de scriitori. Şi cu alte apropouri satirice a amuzat sala, făcând praf... conferinţa bietului *Alex. Şonţu*, care, perplex, a dispărut cum a putut mai discret.

Vor mai fi desigur unii, cari n'au uitat această farsă a lui *Caragiale*...

NEMŢOAICA DIN BERLIN

Prieten intim a lui *Caragiale*, profesorul şi literatul *Paul Bujor*, mi-a istorisit între altele:

www.dacoromanica.ro

„Lui *Caragiale* nu-i plăcea să fie deranjat dela munca grea şi istovitoare a creaţiunilor sale literare. Când scria trebuia să fie singur, să nu-l supere nimenea, să nu i se tulbure liniştea. Cei din casă ştiau că în acele clipe, zile întregi şi nopţi târzii, nu trebuia nici să i se vorbească, orice s'ar fi întâmplat. In preocuparea, absorbirea şi strădania sa de a creia şi de a-şi îngriji stilul, *Caragiale* simţea parcă un fel de jenă când se ştia văzut şi observat la lucru de alţi ochi: „Când lucrez şi mă vede altul mi-i ruşine ca şi cum m'ar vedea că mă screm"!

Intorcându-mă dela Paris — continuă *Paul Bujor* — m'am oprit la Berlin, anume ca să-l văd pe *Caragiale*, care locuia într'un cartier periferic. Eram cu nevasta şi trăsesem la hotel. Când ne-a văzut, *Caragiale* nu mai putu de bucurie şi, imperativ, ne-a oprit la el.

Am stat trei zile în găzduirea sa, fără a mai da pe la hotel, căci nu ne lăsa să mai plecăm. Stăruia să rămânem oaspeţii săi măcar o săptămână. L'am cunoscut aşa dară şi în intimitatea familiei sale, în Germania.

Intr'un rând, la dejun fiind, pe când servitoarea — o nemţoaică bătrână — aduse la masă, *Caragiale* o opri cu tablaua în mână, fără s'o lase să servească: „Roza stai! Ia declamă-ne ceva frumos, să te audă şi musafirii!"

Şi bătrâna servitoare, ştiind că asta-i face plăcere, ţinând tablaua în mână — o adevărată postură teatrală de efect ilariant — începu să declame versuri din *Goethe*.

— „Vezi ce cult e poporul nemţesc? Până şi servitoarele îl ştiu pe de rost pe marele lor *Goethe*. Pe când la noi... ţi-ai găsit!"

Altădată *Caragiale*, bine iniţiat în politica germană, ne-a mărturisit următoarea anecdotă:

www.dacoromanica.ro

Intr'un rând *Kaiserul*, informat de dolcanțele muncitorimii germane social-democrate, s'a exprimat dârz:

— „Muncitorimea să-și mai scuture praful de pe ghete ca să ajungă la pretențiunile ei"!

După câteva zile, înfr'o zi de repaos, un convoi

AL. VLAHUȚĂ, CARAGIALE, DELAVRANCEA

imens de muncitori, a defilat într'o ordine ideală în fața palatului împărătesc, scuturându-și cu batista praful de pe ghete, în clipa când treceau pe dinaintea palatului lui Wilhelm, în cel mai pacinic semn demonstrativ.

Caragiale povestind acestea — adăugă *P. Bujor* — a exclamat în extaz:

— „Iată ce înseamnă educația socialistă a muncitorimii germane, opera de ani de zile a lui *Lieb-*

www.dacoromanica.ro

knecht, Bebel, Singer şi a celorlalţi conducători ai social-democraţiei germane"!

Caragiale venea des la *Vlăhuţă*, unde ne găsea pe toţi. Acolo ca şi mine, el a cunoscut pe un tânăr palid, sfios, tăcut, care se simţea fericit a fi primit în casa poetului. Era *St. O. Iosif*, care mai târziu a devenit secretarul lui *Caragiale*.

Cu *Delavrancea, Caragiale* se aprindea în discuţii înfierbântate, până la vehemenţă şi uneori chiar la ceartă. Se tachinau, se înţepau şi se certau de credeai în cele din urmă că cea mai mare duşmănie îi va despărţi definitiv, dar a doua zi *Caragiale* umbla morţiş să-l găsească pe... adversarul său, chit ca să înceapă o nouă ceartă, pentru ca în ziua următoare să se caute iar unul pe altul...

Uneori când nu se înţelegeau, *Caragiale* isbucnea spre mine, în recurs:

— „Măi Bujor, tu eşti om drept, ia spune de partea cui este dreptatea?"

Şi-i împăcam, ca apoi să înceapă o conversaţiune şi mai aprinsă.

LA SINDROFIA LUI ANGHEL DEMETRESCU

Intr'un Crăciun, la o sindrofie colegială, în casa profesorului *Anghel Demetrescu*, între comeseni fiind faţă, între alţii, *Delavrancea, Caragiale, Coca Dimitrescu — Iaşi, Ionescu-Gion, dr. C. Istrati, V. D. Păun, dr. Petraşcu*, ş. a.

Venind vorba de alegerea lui *Anghel De-*

www.dacoromanica.ro

metrescu, ca membru corespondent al Academiei Române, *Caragiale* isbucni deodată:

— „Bine, măi Anghele, ce fel de membru *corespondent* vei fi tu la Academie, când domiciliezi la doi paşi de ea ?

Adică ai dreptul să-i trimiţi scrisori, cu servitorul şcoalei tale, dar n'ai dreptul să păşeşti pragul instituţiei deşi stai în imediata ei vecinătate?!“ [12])

Evident că această spontană intervenţiune a lui *Caragiale* a produs ilaritate şi pe cât ştim în ce raporturi excelente a fost el şi cu *Vlăhuţă*, putem presupune că autorul lui „Dan“, a refuzat onoarea de a intra la Academie sub influenţa marelui satiric...

DELA SULTĂNICĂ LA SMĂRĂNDIŢA.

Şerban Cioculescu, comentând ediţia critică a operei lui *Caragiale*, începută de *Paul Zarifopol*, adnotează pentru al treilea volum:

„Pe lângă pastişa „Făclie de Paşti“, numită „Noaptea Invierii“ numeroasele pagini inedite din „Addenda“, scot la iveală o parodie de roman „Smărăndiţa“, cu material rural care pare a prevesti producţia semănătoristă“.

In această privinţă o scurtă lămurire:

„Smărăndiţa“ este începutul unui roman, sau al unei nuvele mai mari pe care *Cara-*

www.dacoromanica.ro

giale l-a publicat în seria I-a a „Moftului Român". Cei care sunt oarecum inițiați în atmosfera prietenești-lor... rivalități literare ce au existat între scriitorii noștri mari în ultimele două decenii ale secolului trecut,

BARBU DELAVRANCEA

își vor aminti că marele nostru *Caragiale* a scris „Smărăndița". după succesul pe care *Delavrancea* l'a obținut cu „Sultănica" tot așa precum Coșbuc a scris poesia „In noaptea Invierii" ca să fie în paralelă cu „La icoană" cunoscuta poezie a lui Al. Vlahuță.

www.dacoromanica.ro

Ce voia să demonstreze *Caragiale* cu „Smărăndiţa“ sa? Că ştie să descrie mediul şi viaţa rurală? Sau că e tot atât de meşter în redarea graiului ţărănesc?

Nu! — deşi involuntar a demonstrat ambele aceste preţioase însuşiri ale sale! *Caragiale* s'a distrat scriind „Smărăndiţa“ ca să fie la nivelul succesului „Sultănicii“ şi s'a distrat, scriind în acelaş timp o proză aleasă şi plină de poezie, după cum s'a distrat parodindu-şi minunata şi impresionanta nuvelă, „O făclie de Paşti“, ca să demonstreze că toată arta într'o operă literară nu e numai *fondul,* (subiectul ei) ci *forma,* adică stilul literar.

In această privinţă, *Caragiale* a dat un exemplu strălucit, scriind într'o formă cu totul nouă pentru a se parodia singur, nuveleta intitulată „In noaptea Invierii“, după sguduitoarea sa nuvelă „Făclia de Paşti“, învederând astsel că modul de tratare primează în creaţiunea unei opere, iar nu subiectul.

* * *

In amintirile sale teatrale, *C. Nottara,* care s'a bucurat de prietenia lui *Caragiale,* în calitatea sa de fost sufleur, director de teatru, cronicar teatral şi autor de piese originale, relatează următoarea nostimadă, aşa

www.dacoromanica.ro

cum a istorisit-o lui *Ion Masoff*, cercetător al trecutului românesc.

— „Ah, dar să fi văzut cât de bine cetia *Caragiale!* In special piesele lui, le interpreta desăvârşit, dedublându-se pentru fiecare rol.

Aşa ne-a cetit „D'ale carnavalului", chiar la mine acasă, fiind de faţă între alţii *Racoviţă, Vasilache, Siderescu* actor, un fel de aghiotant al lui *Caragiale,* care făcea mult haz pentru aerul lui veşnic distrat, şi-o domnişoară *Natalia P.* aceasta prietenă a lui *Stăncescu,* fostul subdirector al Naţionalului. *Stăncescu* nu prea îl aprecia pe *Caragiale,* după cum nu prea făceau mare haz de lucrările lui, nici *Ion Ghica* sau *Gr Gr. Cantacuzino*: „piese mitocăneşti", etichetau ei cu dispreţ piesele luî *Caragiale.* Cauza trebue căutată şi în atitudinea pe care o avea *Caragiale* faţă de aceşti boeri, care ţineau să păstreze oarecare distanţă între ei şi cei cu care veneau în contact. Ori *Caragiale,* cu firea lui expansivă, nu prea ţinea seamă de aceste dorinţi boereşti. Iată unul din motivele pentru care nu se bucura de prea multă admiraţie în cercul lor.

Cum ţi-am spus, *Caragiale* ne-a cetit într'o zi „D'ale carnavalului". Am uitat să-ţi spun însă, că el cetise această comedie şi *Reginei Elisabeta.* Lectura făcută *Carmen Sylvei* a ţinut multe vreme, pentrucă Regina, care nu cunoaştea atât de bine limbajul special al periferiei, nu făcea haz de toate replicile. Ori *Caragiale* ţinea ca Regina să-i guste toate subtilităţile piesei. Se oprea deseori şi începea să explice. Atunci *Carmen Sylva* isbucnia în râs şi spunea: „A,so"!,

In cercul nostru citirea piesei a avut un mare succes. Singura persoană care nu făcea haz era d-ra *Natalia P.* care pentrucă era prietena lui *Stăn-*

www.dacoromanica.ro

cescu își luase o atitudine anticaragielească. La un moment dat, pe la mijlocul actului al doilea, numai ce-l vedem pe *Caragiale* că închide textul și spune;

— „Nu mai cetesc!

— „De ce?

— „Pentrucă eu, atunci când cetesc, înțeleg să am unanimitatea!

Și adresându-se Nataliei P., foarte furios: „Ce-mi stai domnișoară ca un cârnat? Ce, te faci că nu înțelegi? Păi de piesa asta a făcut haz *Regina României*, care n'a trăit la mahala, slavă Domnunului! Și d-ta, care te-ai născut și ai trăit cot la cot cu știa, te faci că nu pricepi"?

Orice insistențe ca să continue lectura au fost de prisos.

DIFERENDUL CARAGIALE—ALECSANDRI

Precum se știe, *Caragiale* a întreținut o foarte bogată și sclipitoare corespondență, cu criticul *Paul Zarifopol*, care în părerea sa de estet, era convins că dintre scriitorii noștri, adevărata operă de artă este numai aceia a lui *Caragiale*. Corespondența dintre *Caragiale* și *Paul Zarifopol* a fost publicată de către *Șerban Cioculescu*, mai întâi în „Revista Fundațiilor Regale", apoi în volum

De acolo aflăm următoarea scenă, petrecută la o ședință a „Junimii":

www.dacoromanica.ro

„Caragiale povesteşte că Alecsandri *nu-l putea mistui nici pe el* (Caragiale), *nici pe* Eminescu, *la „Junimea".* Caragiale *a zis odată tare în prezenţa lui* Alecsandri, *la cetirea unor versuri de* Eminescu: *zeci de mii de galbeni să fi dat, nu ai fi găsit în literatura românească, înainte de* Eminescu, *versuri aşa de de frumoase". (Căci un altul zise mai înainte: sute de galbeni s'ar fi plătit în literatura românească mai veche pentru asemenea versuri.* Alecsandri *zâmbise semnificativ la vorbele acestea. Atunci Caragiale făcu cu glas tare replica de mai sus).*

Iar şăgalnicul *V. Pogor,* autorul tuturor farselor şi al năzbâtiilor dela „Junimea", cu tot respectul ce-l purta bardului dela Mircești, nu se putea reţine de a nu califica poeziile lui *Alecsandri,* exclamând:

— „Inspiraţie burgheză"!

Alecsandri, clasicul, nu savura textul lui *Caragiale* pentru anumite consideraţiuni, lesne de înţeles; deaceia într'o scrisoare către *I. Chica,* el scrie; „Scena română a încăput pe mâna unor foşti sufleori".

Maiorescu în „Insemnările" sale, reţinând faptul acesta notează:

„Junimea" ca mare discuţie literară, *Caragiale* agresiv şi nepoliticos cu *Alecsandri".* Adnotarea lui *Maiorescu* este astfel interpretată de *Şerban Cioculescu:*

„Aprecierile lui Maiorescu *reflectă o sensibilitate perfectă de gazdă, prevenitoare, faţă de un oaspe*

www.dacoromanica.ro

aşa de distins, firește, care nu se cuvenea cât de puțin indispus.

Noi judecăm altfel atitudinea lui Caragiale. *In ea salutăm reacțiunea curagioasă contra unui poet de valoarea lui* Eminescu.

* * *

In scrisoarea datată Cârligi, 6 Septembrie 1910. *Zarifopol* îi scria lui *Caragiate*, evocând astfel pe *Stefan Nei*, fratele fostului rector al Universității ieşne, *Neculae Culianu*, membru ca şi acesta al vechiului cerc junimist din Iaşi:

„ . . . . .Căci, dacă îmi dau seama bine, văd că oamenii depe locurile acestea sunt foarte vioi. Iată-l, de pildă, pe moşul Ştefan Nei! Il aud plimbându-se în odaia de alături — cu paşi mărunți şi poate delicați — a împlinit acum două săptămâni 80 (zi: opt-zeci). Aşa slăbuț cum arată, nu'ți închipui ce pasionat e de politică. Când vorbeşti cu dânsul de *Take Ionescu*, se cutremură ca de necuratul şi trânteşte furios batista pe masă; bucăți l'aş face pe diavolul, de l'aş avea înainte! Şi D-ta probabil nu bănueşti cu ce l-a supărat, mai ales, şeful d-tale pe veneratul meu moş! D-ta nu poți bănui nimic pentru că nu ştii ce le-a spus Moşul Nei. „Dumnealor, la toți", de atâtea ori, în împrejurări solemne ca şi în cele din toate zilele. Dumnealui le-a spus acest mare adevăr: în țara noastră tot răul vine de acolo că avem mai multe partide politice, pe câtă vreme e aşa de clar că în

www.dacoromanica.ro

această țară nu încape, după rațiune de cât un singur partid, etc.".

Se știe că pe atunci *Caragiale* era parti-

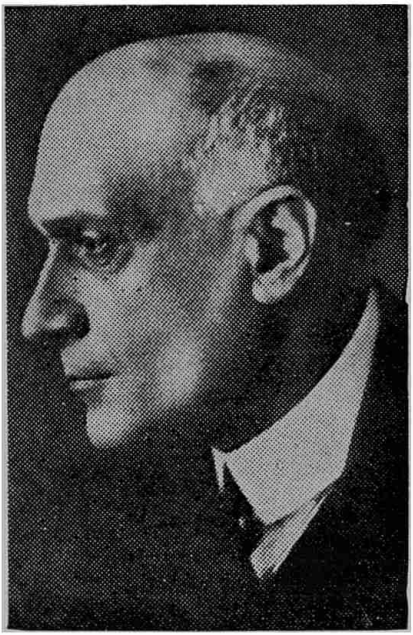

PAUL ZARIFOPOL

zanul politic al lui *Take Ionescu*, pe care *Ștefan Nei*, junimistul, îl combătea teoretic, fiind un spirit conservator.

* * *

Caragiale despre el însuși în prima serie a faimosului său „*Moftul Român*" (1893):

www.dacoromanica.ro

„Particularităţi: Meloman! Ureche, memorie şi gust muzical bine desvoltat!"

Ca o dovadă eclatantă că spiritul şi satira lui *Caragiale* au avut o înrâurire asupra lui *Zarifopol* mai citâm următoarele strofe scrise de el către *Caragiale*, în limba germană. O redăm în palidă traducere faţă de frumuseţea şi armonia originalului:

— Ploioasă vreme, cenuşie
Posomorită reverie,
Ce să fac să scap de ea?
— Vinul minunat de Rhin
Alungă, frate — ori ce chin!
La barometru nu căta:
Şi de vremea vremuieşte
Bea, înlăuntru te'ncălzeşte!

* * *

In revista „Convorbiri Critice". de sub direcţia *prof. M. Dragomirescu, Caragiale*, a publicat o serie de minunate fabule satirice, semnate *„Un mare anonim"*. I-a fost însă cu neputinţă lui *Caragiale* să rămâe anonim, căci dela primele sale fabule, apărute după răscoalele ţărăneşti, cercurile literare au sezizat de îndată cine este autorul fabulelor. Ba, a urmat chiar în această privinţă, o delicioasă polemică, între ziarele „Opinia" şi „Liberalul" din Iaşi, reproduse apoi în întregime şi în „Convorbiri Critice",

www.dacoromanica.ro

polemică, care a avut darul să identifice definitiv că „marele anonim", este *Caragiale* (1907).

Iată că în corespondența sa cu *Paul Zarifopol*, găsim alte câteva stihuri, unele cu caracter epigramatic și altele, având un pronunțat gen fabulistic, cum este de pildă, următoarea „Fabulă democratică":

MOTTO:

Pe Iona l'a înghițit
Spune Biblia, un chit
Fiind greu de mistuit
Inapoi l'a asvârlit.
Zise Iona zăpăcit;
— „Cum rămânem însfârșit?
— Chitul zice: Suntem chit!"

Niște ciocoi au inghițit
Pe Bade, unul dela noi.
Dar le-a fost greu de hanipsit,
Și jumătate mistuit
Il aruncară înapoi.
Pe *Bade rău* l-a supărat
Acest afront neașteptat
Și, nespălat, numai decât,
El pe noi toți ne-a convocat.
Noi toți l-am mângâiat pe rând:
„Nu fii mâhnit până'ntr'atât!
Vine pedeasa lor curând.
Și, sicut cunis, iar la voi
Se vor întoarce — acești ciocoi!"
El însă zise amărât:

www.dacoromanica.ro

„Eu ştiu ce vreţi să spuneţi voi:
Dar — orişicum şi orişicât, —
Eu . . . cum rămân".

Morala:
Ciocoi... urât!

Această fabulă are următorul tâlc politic :

Ca fost partizan al lui *Take Ionescu* care înfiinţase atunci partidul conservator democrat, *Caragiale* biciueşte pe conservatori care au manevrat politica pe aşa manieră, încât *Al. A. Bădărău* (pomenit şi în fabula de mai sus: „*Bade rău*") a fost nevoit să demisioneze din demnitatea de ministru al justiţiei, dând locul său defunctului *D. A. Greceanu*.

Iată o altă fabulă al cărui tâlc îl vor înţelege cetitorii:

Din Focşani s'a anunţat
Că Manuc, un avocat,
Ş'alt armean, tot avocat,
La duel s'au provocat.
Două focuri s'au schimbat
Fără nici-un rezultat
Pe urmă s'au împăcat.
Mâna amical şi-au dat
Avocat la avocat.
Şi împreună au mâncat
După uzul consacrat...

www.dacoromanica.ro

Şi încă o fabulă scrisă în dialectica lui lui Marius Chicoş Rostogan, unul din ridiculii eroi ai lui *Caragiale:*

Barometrul se tot lasă —
Vezi numa cum vremueşte...
Ş'apoi? parcă mie'mi pasă?
Incă un pocal! Noroc.
Să se lase cât pofteşte,
Că eu nu mă las gheloc!
Şi ghe-i vorba de lăsare,
Apoi lasă-ke pe mine!
Să se lase el cât poake,
Eu tot ştiu că l'am rămas:
Că, să mă dau ghe ruşine
Până'n pimniţă mă las!
La el consecvenţă nu e
Că'z cum vremea i s'arată
Când se lasă, când se sue.
Pe când eu mă rog frumos.
Dacă m'am lăsat odată,
Singur nu mă scol ghe jos!

Din aceeaşi lucrare, pe care *Şerban Cioculescu* a dăruit-o literaturii naţionale, mai extragem câte ceva, din spumoasa vervă a lui *Caragiale:* o felicitare trimisă cu prilejul Anului Nou, prietenului său *Paul Zarifopol.*

Anul Nou să vă găsească
Petrecând cu mulţumire!
Bine să vă dăruiască
Şi deplină fericire!
Hoch! familiile amice

www.dacoromanica.ro

Zarifopolu şi Gherea!
Curgă viaţa lor ferice
Si mai dulce decât mierea!

semnând aceste stihuri „Un poet Daco-roman".

Iată şi o poezie împrovizată ad-hoc, având totuşi un caracter de fabulă:

De ieri seara, dila nouă
Plouă, c'oane, plouă, plouă..
Şi eu singur, singurel.
Tot mă lupt c'un păărel
Duşmană şe-i soarta mé
Că nu am cu şine bé:
Că mai vreme di băut,
Di băut şi pitrecut
De cându's n'am mai văzut.

Al matale
CARAGIALE

Iată şi un catren epigramatic: o piaţă nemţească, văzută prin prizma unui... beţiv:

Cutremure s'entâmplă'n lume
Cu grozăvii fără de nume,
Da grozăviile din Harz
Le fac pe toate marţi!

Şi o deviză a slujnicilor din Lipsca. precum arată *Ş. Cioculescu* în comentariile d-sale:

Apa, dac'o vreai curată,
Cana să-ţi fie spălată —

www.dacoromanica.ro

Şi ză, când ke-ai adăpat
Bogdaproste cu-i a dat...
Apa spală toake şéale,
Fără doar ghe vorbe réale.

CARAGIALE şi „JUNIMEA"
„Gaşte şi gâşte"

In prea interesantele scrisori adresate de *Duiliu Zamfirescu* lui *Maiorescu*, găsim una datată 20 Mai 1892, din care detaşăm acest caracteristic pasaj referitor la „Junimea".

„Văd că cel dintâi, *Caragiale* a ţinut o conferinţă *„Gaşte şi gâşte literare"* în care pare că s'a ocupat de decadenţa „Junimii". In adevăr ar fi ciudat de a asculta o asemenea disertaţie orintologică tinută de o părere aşa de curioasă cum e *Caragiale*. Eu socot că pe el l-a îndemnat numai împerechierea între aceste două vorbe gaşte şi gâşte să se lege de lume, fiindcă alminteri, dacă decadenţa există, ar fi trebuit s'o constate mai întâi la el".

Precum se ştie, *Caragiale* a intrat în „Junimea" dela Iaşi în al cărui mediu cultural şi-a cetit operele teatrale, precum arată şi *Maiorescu* în „Insemnările" sale; deaceea, el nu se prea împăca cu „Junimea" nouă din Bucureşti, unde nu mai găsea entuziasmul animator şi vechea spiritualitate junimistă, iar grupul literar de aci, îi făcea impresia, — cum se spunea pe vremuri, —

www.dacoromanica.ro

şi cum se mai spune şi astăzi între literaţi — unei „bisericuţe".

Pentru a nu utiliza acest termen, *Caragiale* l'a înlocuit prin cuvântul „gaşcă" şi deaceea, şi-a intitulat conferinţa de care vorbeşte *Duiliu Zamfirescu*, atât de afectat din cauza ironiei lui *Caragiale*, „*Gaşte* şi *gâşte literare*".

Pentru istoriografia noastră, e necesar să amintim că, *Caragiale* a debutat mai întâi, cu talentul său de conferenţiar, la „Cercul de studii sociale" al vechiului partid social democrat, — pe când redacta prima serie a „*Moftului Român*", având ca prim redactor pe *Anton Bacalbaşa*, sufletul mişcării socialiste. Ulterior, *Caragiale* a conferenţiat la Atheneul Român din Bucureşti, la Teatrul Naţional din Iaşi, punând în discuţie probleme literare sau culturare, de mare interes. Chiar când a început să activeze pe teren politic propriu zis, *Caragiale* a ţinut cuvântări în întruniri publice, cum a fost prea frumoasa sa cuvântare rostită la Iaşi, în anul în care *Take Ionescu* a pus bazele partidului conservator-democratic[14]).

* * *

In conferinţa sa „*Gaşte şi gâşte literare*", *Caragiale* a vizat noua „Junime" din Bucu-

www.dacoromanica.ro

cureşti, ceeace n'a putut fi pe placul lui *Duiliu Zamfirescu*, care în sus amintita sa scrisoare continuă:

„Firea l-a înzestrat bine şi viaţa la tentat cu toate prefăcătoriile şi bunurile ei: a fost bogat, a fost sărac; a avut slujbe, le-a pierdut; o fi iubit şi probabil o fi fost iubit — dar niciodată nu şi-a uitat menirea, pe care ea l-a zămislit, se pare că i-a suflat-o în ureche după ce l-a gătit zicându-i, cu un picior în spate: „du-te şi să fii trivial!"

Scriind aceste cuvinte, *Duiliu Zamfirescu*, în pasagiul citat, comite el insuşi, poate involuntar, o trivialitate faţă de *Caragiale* şi faţă de sine însuşi, când de un desăvârşit puritanism în ce priveşte arta scrisului său, aşterne atari cuvinte...

* * *

Dar decadenţa lui *Caragiale*, şi când? Inainte de a fi scris minunatele sale „Momente", „Kir Ianulea" şi toate schiţele şi nuvelele sale adunate ulterior în volumele „Abu Hasan", „Reminiscenţe", etc.?

Scrisoarea e datată în Mai 1892, când *Caragiale* părea că a rupt-o definitiv cu literatura. Toată lumea îl necăjea şi-l tachina ca să mai dea ceva teatrului românesc.

www.dacoromanica.ro

Pentru a încheia acest capitol în care n'am epuizat toate cuvintele de duh şi de spirit ale lui Caragiale),[18] ne vom ocupa despre beneficiile sale, ca autor. In această privinţă, alăturăm aci două facsimile care datează de acum patru decenii şi din care se vede cât de... modeste au fost veniturile sale ca autor.

Iată cum sună textul „Invoelii" pe care a încheiat-o la 20 Octombrie 1894, cu librarii fraţii Şaraga din Iaşi, cei dintâi editori cari au pus în circulaţie operele marilor scriitori, într'o ediţie populară, denumită „Colecţia Şaraga", ce se vindea cu un leu volumul. Iată cuprinsul acestui document.

INVOIALĂ

Subsemnatul I. L. Caragiale, publicist domiciliat în Bucureşti şi Fraţii Şaraga librari editori, domiciliaţi în Iaşi, am convenit:

1. Eu Caragiale am vândut d-lor Fraţii Şaraga dreptul de a edita şi tipări operele mele intitulate „Nuvele", conţinând: „Păcat", „Făclia de Paşte", „Poveste", „Răzbunare", etc. şi „Mofturi" din articolele mele din „Moftul Român" în condiţiunile următoare:

D-nii Şaraga vor edita şi tipări scrierile sus arătate în două volume cu titlurile următoare: Un volum intitulat „Nuvele",

www.dacoromanica.ro

Iubitoarea-

Subsemnatul- I. L. Caragiale, Bucureşti, Str. Tudor Vladimirescu Libera-

Stagiu, anul curent

Ei- Caragiale am văzut [illegible] Vlahuţă despre de a fi făcut ceva mai mult [illegible] de acolo- "Noaptea Furtunoasă"- "Scrisoarea Pierdută", "Conul Leonida"- "Năpasta" [illegible] [illegible] [illegible]

altul „Mofturi", în câte 6000 (şase mii) exemplare.

2. Preţul ediţiei I-a de câte 6000 (şase mii) exemplare l-am primit în suma de 500 (cinci sute) lei la facerea acestei învoeli şi mă oblig a acorda în aceleaşi condiţiuni d-lor Şaraga prelungirea indefinită a învoielii de faţă, ori de câte ori mi-o vor cere, plătindu-mi anticipat pentru fiecare volum câte 250 lei (două sute cinci zeci lei(la punerea în vânzare a unei noue ediţiuni tot de 6000 (şase mii) de exemplare. Fără altă învoială între noi. eu Caragiale mă oblig a nu mai da drept editură a acestor opere nimănui în li mba română, nici în ţară, nici în străinătate.

Manuscrisul l-am predat d-lor Şaraga şi mă oblig a face corectura cuvenită.

3. Noi fraţii Şaraga ne obligăm a trimite d-lui Caragiale, din fiecare volum, la fiecare ediţie, câte 25 exemplare.

Făcut azi în Bucureşti la 20 Octombrie 1894,

I. L. Caragiale
Str. Colţei 78 Bucureşti

Volumul „Nuvele" a apărut. Al doilea volum n'a mai apărut.

In locul acestuia, librarii Şaraga au tipărit comediile lui *Caragiale.*

Cum se vede şi din textul acestui contract, *Caragiale* punea pe atunci un interes deosebit pentru îngrijirea corecturei. Este ştiut

www.dacoromanica.ro

Stimate d-le Şaraga,

„O Noapte Furtunoasă" rămâne cu dedicaţie către D. T. Maiorescu.

Prefaţa lui Maiorescu nu se mai pune.

La „d'ale Carnavalului" şi la „Soacra" (pe care o chiamă „Fifina", iar nu Tifina ca în „Evenimeutul Literar") nu trebue nici o dedicaţie.

La „Soacra" vreau o corectură s'o fac eu, ar fi preferabil să am corectura întâia.

Ce facem cu afacerea Teatrului?

Salutare
Caragiale

In ce priveşte „afacerea Teatrului", despre care pomeneşte *Caragiale* la sfârşitul acestui răvaş al său, credem a şti că fiind atuncia în mare stâmtoare bănească, *Caragiale* se gândea să-şi cesioneze librarilor Şaraga eventualele tantieme ce i s'ar fi cuvenit dela Teatrul Naţional din Iaşi, care îi reprezenta mai în fiece stagiune, operele teatrale.

Dar, această „afacere", nu s'a mai încheiat, — iar cu mulţi ani mai târziu, *Caragiale* a trimis o scrisoare Teatrului Naţional din Iaşi, în care arătase că-şi retrage piesele, ca să nu mai fie reprezentate pe scena ieşană.

Ne oprim la aceste reminiscenţe sumar istorisite pentru a demonstra că autorul „Momentelor" a fost un umorist din temperament. Dar când admiratorii şi prietenii îl

www.dacoromanica.ro

felicitau uneori pentru spontana sa satiră, *Caragiale* protesta şi obiecta spunând:

— Mă, degeaba vorbiţi voi, eu nu sunt satiric, sunt un sentimental, — şi avea dreptate.

Faptul acesta ne aminteşte următoarea anecdotă rămasă celebră:

Când marele satiric rus *N. Gogol* şi-a terminat romanul său „Suflete moarte". neavând încredere în valoarea operei sale, el s'a dus să o citească poetului *Puşkin.* Acesta, urmărind cu atenţiune desvoltarea satirei lui *Gogol,* s'a înduioşat într'atâta, încât a exclamat în culmea admiraţiei:

— *„Vai, ce tristă e Rusia noastră!*

Aidoma şi cu *Caragiale.* Arare în râsul său ca şi în verva sa spumoasă se ascundeau lacrimi amare, ceiace a consemnat într'un frumos portret scriitorul *P. Locusteanu,* vorbind de *Caragiale:*

„L'am văzut odată pe Caragiale *la „Moartea civilă". Juca Novelli. Era scena când Corrado Alminî povestea cum a scăpat din închisoare. Toată lumea avea lacrimi în ochi, numai* Caragiale *râdea par'că cu toate trăsăturile multe ale bogatei lui expresii. Şi încordarea aceasta de râs a feţei creştea mereu, până ce marele scriitor a isbucnit în hohote nestăpânite. Atunci abia am băgat de seamă că şi* Caragiale *plângea".*

Nu numai oamenii de ştiinţă au susţinut

www.dacoromanica.ro

cazul pe care îl făcea *Caragiale* când i se strecura vreo eroare de tipar. In această privinţă *Scrutator*, în volumul său: „Două conferinţe" istoriseşte câteva interesante reminiscenţe.

Reproducem mai la vale un document din care se vede grija apăsătoare ce o avea *Caragiale* şi oroarea de a nu i se strecura erori de tipar.

Iată într'adevăr următoarea scrisoare pe care *Caragiale* o trimite librarilor Şaraga din Iaşi.

Stimate Domnule Şaraga,

„O Noapte furtunoasă" rămâne cu dedicaţia către D. T. Maiorescu.

Prefaţa lui Maiorescu nu se mai pune.

La „d'ale Carnavalului" şi la „Soacra" (pe care o chiamaţ „Fifina", iar nu „Tifina" ca în „Evenimentul lit.") nu trebue nicio dedicaţie.

La „Soacra" voiu o corectură-d'o fac eu — ar fi preferabil să am corectura întâia.

Ce facem cu afacerea teatrului?

Al dumitale
1894. 7/4 Caragiale

Strada Carol, 65 —

www.dacoromanica.ro

cu dovezi convingătoare că dela râs la plâns este o trecere uşoară, o simplă ondulare sufletească. Acest fapt psiho-fiziologic, l-a consemnat şi marele *Shakespeare* în celebrele sale tragedii, iar uriaşul romancier rus *Dostoevschi* a spus: „Umorul este culmea inventivă a unei profunde sensibilităţi".

De n'ar fi aşa, *Caragiale* n'ar fi scris impresionanta sa schiţă dramatică „ O făclie de Paşti" şi puternica sa dramă „Năpasta" de un misticism specific ţărănesc, care totuşi a fost, pe vremuri, comparată cu sguduitoarele drame din romanele lui *Destoevschi*. Cu privire la marea sensibilitate a lui *Caragiale*, câteva cuvinte:

Se ştie că între prieteni, când îşi deschidea inima, *Caragiale* se plângea adesea că a fost un om fără noroc, cum e reminiscenţa cu portocala cumpărată laolaltă cu *Vlăhuţă*.

In anii când a închis ochii pentru vecie, în primăvara lui 1912, pe când se afla încă la Berlin, şi se gândea să mai revie în ţară, pentru a-şi revedea prietenii, „Societatea Scriitorilor Români" intenţiona să-l sărbătorească la Bucureşti pentru cea de a 60-a aniversare a naşterei sale. Printre iniţiatori se aflau *Vlăhuţă* şi *Delavrancea* precum şi subtilul critic *Paul Zarifopol*, cei mai apropiaţi prieteni ai săi. Iniţiatorii i-au trimis lui *Caragiale* la Berlin invitaţiunea de a

www.dacoromanica.ro

accepta această sărbătorire, dar el a refuzat-o categoric, fără motiv şi fără nici o explicaţie.

Cu mulţi ani mai târziu, în corespondenţa găsită la *Paul Zarifopol*, s'a descoperit motivul refuzului lui *Caragiale*, care l-a concretizat prin următoarea „fabulă" scrisă de el:

LUI A. VLĂHUŢĂ

A fost odată un băiat
O secătură. un stricat...
Fraţi, mamă, îl nesocoteau,
Şi mici şi mari îl huiduiau
Ba, uneori, îl şi băteau.
O vieaţă l-au tot umilit
Pân'ce stricatul oropsit
Din casa măsii a fugit...
Intr'un târziu şi-au amintit
De-acel copil nepricopsit.
De-acel bun de nimic, de-acel
Fugar pribeag, de acel mişel
Şi milă le-a venit de el...
La ziua lui l-au cam iertat,
Acasă, veseli, l-au chemat
Şi cu dulceţi l-au îndopat...
Pân'ce stomahul şi-a stricat!

MORALA

După prea amară vieaţă
Nu fi lacom la dulceaţă.

Tâlcul fabulei, nu reclamă prea multe lămuriri. Ea, fabula, concretizează în cele

www.dacoromanica.ro

câteva stihuri, că marele satiric, nu prea s'a bucurat în viaţă de pe urma operelor sale, aşa că proectata sărbătorire nu-l încânta deloc, ceiace a confiat numai vechiului său prieten *A. Vlăhuţă*, trimiţându-i sus citata fabulă.

* * *

Pentru încheierea anecdoticei vom mai pomeni o strofă epigramatică, care datează din timpul când Caragiale nu intrase încă în posesiunea moştenirii, care i-a înlesnit expatrierea la Berlin. Caragiale era pe atunci plin de datorii şi o ducea foarte greu, cu toate că era în plină activitate literară: iată definiţia lui epigramatică în calitatea sa de debitor:

Pentr'o datorie veche
Eşti fudul de-o ureche;
Pentr'o datorie nouă
Eşti fudul de amândouă.

Raporturile pe care *Caragiale* le-a avut cu „Junimea" din Iaşi, au continuat şi în „Junimea" din Bucureşti, unde frecventa la început reuniunile literare din casa lui *Maiorescu*.

Când a cetit în str. Mercur minunata sa satiră teatrală „O scrisoare pierdută", toată

www.dacoromanica.ro

asistența a rămas extaziată. *Carp* care a urmărit lectura interpretativă a piesei, jucată toată de însuși autorul ei, nu s'a putut reține de a exclama, adresându-se lui *Caragiale:*

— „Am crezut până astăzi că eu sunt cel mai mare om din România, acum văd că ești tu!"

Departe de a fi o ironie sau un paradox, în felul acesta și-a exprimat *P. P. Carp* toată admirația pentru „O scrisoare pierdută", recent reprezentată cu mare succes la Praga, în traducere cehă și elogiată de întreaga presă cehoslovacă.

La premiera ei, care a obținut un succes formidabil, au asistat mai toți junimiștii. *Maiorescu* era încântat. *Regina Elisabeta (Carmen Sylva)* a onorat cu prezența Ei toată reprezentația, iar autorul, care de astădată fusese indelung ovaționat de sală, a avut prilejul să nu mai fie superstițios, căci premiera a avut loc într'o seară de *Marți* și într'o zi de *13* a lunii Octombrie.

* * *

Interesant este de știut, precum arată defunctul profesor *I. Suchianu*[16], un foarte bun prieten al lui *Carageale,* că acesta din urmă nu găsise desnodământul adică soluția finală a satirei sale politico-sociale și în a-

www.dacoromanica.ro

ceastă privinţă *Caragiale* a avut un schimb de păreri cu câţiva prieteni. Intrebându-i cine dintre personagiile piesei sale să fie ales, în actul al patrulea, soluţiile au fost împărţite:

P. Missir, pe ale cărui opinii *Caragiale* punea un preţ deosebit, a opinat: „Eu sunt pentru Caţavencu, căci ar fi păcat ca o canalie atât de politicastră să nu reuşească în alegeri!

Julian, marele comedian al societăţii dramatice din Bucureşti, a opinat:

— „Eu sunt pentru Farfuride, pentrucă aşa prost cum este, ar fi regretabil să nu reuşească".

Prof. I. Suchianu, care descrie această consultaţie ce a avut loc în berăria Coman din Bucureşti, a exprimat următoarea soluţie:

— „Eu sunt pentru amândoi, adică şi pentru Caţavencu şi pentru Farfuride!"

Caragiale însă, după multă chibzuială, a găsit soluţia, introducând în piesă pe mult hilariantul Agamiţă Dandanache şi i-a spus bunului său prieten *I. Suchianu:*

— „Am ales pe amândoi, cum ai spus tu în zeflemea, dar într'o singură persoană, pe Agamiţă Dandanache, mai prost ca Farfuride şi mai canalie decât Caţavencu. Asta-i culminaţie de teatru, asta-i desnodământul

www.dacoromanica.ro

de surpriză, după care am umblat două luni şi nu-l puteam găsi!“ [17])

Maiorescu, după lectura piesei, a obținut ca autorul s'o cetească și *Reginei Carmen*

CARMEN SYLVA

Sylva. Această lectură a fost cea mai frumoasă serată la Palat, iar după actul final, Regina l-a felicitat călduros pe *Caragiale*, pentru acest desnodământ al acțiunii, soluție pe care Regina-Poetă l-a apreciat „une vraie trouvaille“.

www.dacoromanica.ro

Cine l-a ascultat vorbind sau cetind, acela şi-a putut da seama despre temperamentul esenţialmente artistic al lui *Caragiale.*

Avea un dar unic în a accentua ideile, simţămintele, expresiile, nuanţându-le sarcastic sau tragic, în genul artei lui *Novelli,* de care era îndrăgostit. Deaceia în orice conversaţie cu prietenii, cu cunoscuţii sau necunoscuţii, *Caragiale* vibra artistic ca într'o causerie. Dialectica sa întrece pe cei mai mari maeştri ai rostirii interpretate. Exprima dialectele româneşti ale tuturor regiunilor noastre, Vorbea exact ca ardelenii, ca muntenii, ca moldovenii, ca basarabenii, ca dobrogenii, pronunţa caracteristic ca grecul, ca turcul, ca ovreiul, ca ţiganul, etc. şi imita dialectica lui *Kogălniceanu, Dimitrie Brătianu,* şi a altor personalităţi ilustre. Deaceia el a creiat tipuri vii şi le-a prezentat aşa cum le vedea prin prizma artei sale, în cele mai caracteristice trăsături. Adesea dacă-l observai bine, îţi făcea impresia că interpretează ca un mare actor, când într'o profundă stare sentimentală sau dramatică, — şi atunci îl îneca plânsul, — când într'un moment de sarcasm şi cinism, când i se contractau muşchii feţii transmiţând şi altora humorul său viguros sau amara sa ironie.

www.dacoromanica.ro

Geneza dramei sale rurale „Năpasta", tradusă în limbile germană şi franceză, reprezentată în Germania şi Franţa:

Făcând intr'o zi o excursiune cu câţiva amici spre Curtea de Argeş, turiştii s'au oprit la un fel de han, iar când au intrat în satul Tigveni de pe malul Topologului, ei au zărit un grup de flăcăi, *Caragiale* apropiindu-se de ei, le spuse:

— „Măi flăcăi, da frumoasă fată aveţi voi la cârciuma voastră.

Unul dintre flăcăi îi răspunse, oarecum mişcat de această admiraţie spontană a lui *Caragiale:*

— „Ei, boerule, pentru fata asta o să se facă moarte de om!"

I. Suchianu care a luat parte la această scenă dramatică, notând clipa ce l-a inspirat pe *Caragiale* de a scrie „Năpasta", adaogă:

— „Acest scurt dialog, e origina „Năpastei". El, om de teatru a şi văzut în vorbele flăcăului tema unei drame dela ţară".

In premiera „Năpastei", *Aristizza Romanescu* a interpretat pe Anca, eroina dramei, *Grigore Manolescu* pe Dragomir şi *C. Nottara* pe Ion, nebunul.

Fiindcă am arătat geneza dramei, este de reamintit faptul că pe vremuri *Caragiale* a fost acuzat că a primit influenţa lui *Dosto-*

www.dacoromanica.ro

ewsky şi a altor scriitori ruşi, când a scris drama eminamente ţărănească, în limba şi caracterul ţărănimii noastre.

Relatarea genezei inspiratoare, inlătură deabinelca atari supoziţiuni.

* * *

Fiindcă ne-am ocupat aci de opera sa teatrală, mai spicuim din amintirile lui *I. Suchianu*, următorul interesant pasaj, referitor la comedia „O noapte furtunoasă".

„In „Noaptea furtunoasă", a tăiat un act întreg; piesa în prima ei formă se începea cu un foc la depozitul de cherestea al lui jupân Dumitrache. Aici Rică Ventureanu, ca reporter al gazetei lui, are ocazie să vază pe Ziţa şi ca june craiu şi publicist cearcă s'o încânte, cum se spunea odată la mahala, dar jupân Dumitrache veghează, etc. Tot actul acesta e înlocuit cu scena I din actul I, dialogul dintre jupân Dumitrache şi Nae Ipingescu.

Cum însă o parte a acţiunii nu-i plăcea, atunci tot după un percept al lui Boileau: Hatez vous lentement (festina lente al lui Horatius), se grăbea încet".

* * *

Caragiale a fost sărbătorit când a implinit 25 de ani de activitate literară. Era prin anul 1901 când nu-l copleşiseră încă atâtea decepţii şi deziluzii şi când încă în pragul tinereţii, anturat de atâţia admiratori, *Ca-*

www.dacoromanica.ro

ragiale n'a putut înfrânge o atare spontană manifestaţie de simpatie şi de dragoste neţărmuită. L-au sărbătorit scriitori, societăţile dramatice şi admiratorii, printr'un ban-

CARAGIALE VĂZUT DE ISER.
Alăturea de maestru, tipul lui Caţavencu

chet lipsit de orice oficialitate, banchet prezidat de *Petre Grădişteanu,* care a ţinut primul discurs şi căruia i-au succedat prin cuvântări vibrante, *Take Ionescu,* care era ministrul instrucţiei, *Delavrancea,* pe atunci primarul Capitalei, *C. Mille,* ş. a.

Take Ionescu în cuvântarea sa l-a caracterizat pe *Caragiale,* proclamându-l „Mo-

www.dacoromanica.ro

liére al României". Depe atunci *Caragiale* părea a se fi îndepărtat cu totul de „Junimea" şi „Convorbiri", căci la banchet n'a luat parte nici bunul său prieten *P. Missir* şi nici *Iacob Negruzzi* cu care a colaborat scriind operetele naţionale „Hatmanul Baltag" şi „Beizadea Epaminonda".

A doua sărbătorire, când a împlinit vârsta de 60 ani, *Caragiale*, precum am văzut, a refuzat-o categoric, deşi iniţiativa era a a scriitorilor şi cu deosebire a lui *Alexandru Vlahuţă* bunul său prieten.

* * *

Mitică!

Iată unul dintre eroii hilarianţi pe care i-a creiat *Caragiale* — pe acel Mitică, de o inepuizabilă vervă sau de un cinism grotesc, descris în atâtea anecdote şi „mofturi".

Precum a creiat tipuri neperitoare în comediile sau în schiţele şi nuvelele sale, tot astfel el a dat literaturii o sumedenie de caricaturi ca ridicolul pedagog Marius Chichoş Roştogan, Gârţacoff sau expresii ca „Gazometru", etc. Toate acestea aparţinând de rigoare, specificului humor românesc. Mulţi dintre cunoscuţii săi mai intimi au fost porecliţi cu denumiri caracteristice, cu care au devenit celebri în mediul lor.

www.dacoromanica.ro

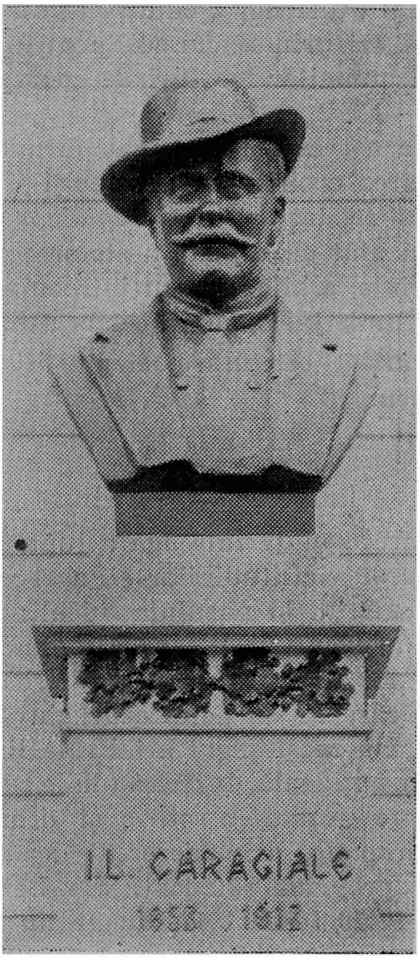

BUSTUL LUI I. L. CARAGIALE

www.dacoromanica.ro

Cuvântul „Gherdop", cum zicea *Caragiale*, circulă şi azi prin Bucureşti, pentru caracterizarea anumitor localuri de consum şi de chefuri.

Precum a creiat o adevărată terminologie în botezarea eroilor săi cu nume şi pronume caracteristice, tot astfel, *Caragiale* prin dialectica sa atât de bogată, a statornicit anumite cuvinte, schilodite sau întrebuinţate ca atare în limbajul popular, ceiace a displăcut cu desăvârşire estetului poet şi artist *Duiliu Zamfirescu*.

* * *

Acel care o viaţă întreagă a luptat împotriva tuturor vicisitudinilor ei; acel care şi-a torturat sufletul în năzuinţa ideală de frumos şi adevăr, acel care a îndurat atât de mult pentru a descreţi frunţile semenilor săi; acel care ca un neîntrecut „giuvaergiu" a şlefuit cu meşteşugul artei sale limba şi literatura naţională, înzestrându-le cu opere neperitoare — marele satiric şi dramaturg *I. L. Caragiale*, a închis ochii departe de ţară, în propriul său exil din Berlin, în noaptea de 10 Iunie 1912, acum un pătrar de secol.

C. SATEANU

www.dacoromanica.ro

ADNOTĂRI LA I. L. CARAGIALE

1. *Eduard Caudella* fost profesor şi director al Conservatorului de Muzică din Iaşi. Compozitor şi autor al mai multor piese muzicale.

2. Vezi în această privinţă capitolul despre *Eminescu* în volumul „Figuri din Junimea" de *C. Săteanu*.

3. Vezi textele glumeţe ale lui *Iacob Negruzzi* în volumul „Figuri din Junimea" de *C. Săteauu.*

4. *C. Mamuleanu,* fost societar al Teatrului Naţional din Iaşi, căruia unii dintre colegi, îi spuneau pe şleau: Mamă Ileană, de unde susţineau ei, că s'a format numele de Mamuleanu.

5. Vezi „Anuarul Liceului Petru Rareş" din Piatra Neamţ pe 1934—1935, articolul lui *D. Hcgea* „I. L Caragiale la Piatra-Neamtz" pagina 74.

6. Scrisoarea este publicată în monumentala operă culturală consacrată societăţii „Junimea", „Studii şi documente literare", de *I. E. Torouţiu.*

7. Cumnatul lui *Maiorescu* şi soţul scriitoarei *Mite Kremnitz.*

8. Comunicată mie de profesorul universitar *Paul Bujor* prieten intim al lui *Caragiale, Vlahuţă, Delavrancea, Tony Bacalbaşa,* etc.

9. Faptul mi-a fost comunicat de prof. *Traian Bratu.*

10. *Ana Conta Kernbach,* în volumul ei „Boabe de mărgean".

11. *C. C. Bacalbaşa,* în opera sa „Bucureşti de altă dată".

www.dacoromanica.ro

12. *N. Petrașcu*, în conferința sa „Un Crăciun acum 45 ani", rostită la microfonul Bucureștii în seara de 27 Decembrie 1936.

13. Această convingere a lui *Paul Zarifopol* despre arta și estetica operii lui *Caragiale*, mi-a fost comunicată de către profesorul și criticul literar *Octav Botez*.

14. Rezumatul acestei frumoase cuvântări ținute la Iași, se găsește în volumul „Orașul Amintirilor" a d-lui prof, *Eugen Herovanu*.

15. *I. Suchianu*. In volumul „Diverse însemnări și amintiri". Editura ziarului „Universul" 1933.

16. Vezi în aceasta privința, capitolul despre *Caragiale* în volumul meu „Carnaval literar".

27. Volumul „Diverse însemnături și amintiri" de *I. Suchianu*, pagina 72.

www.dacoromanica.ro

Prețul Lei 25

www.dacoromanica.ro